

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA MATEMATIK NUTQNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI

Abduraxmonova Nazokat Tursunboyevna

Toshkent viloyati Parkent tumani

13-umumiy o'rta ta'lim maktabi

Boshlang'ich ta'lim 2-toifa o'qituvchisi

Annotatsiya: Boshlang'ich ta'limda matematika nafaqat bir fan sifatida, balki bolaning umumiy rivojlanishi uchun muhim vosita sifatida o'rganiladi. Matematika darslari bolalarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirish, so'z boyligini oshirish, kundalik hayotda foydali bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirish va ularning intellektual salohiyatini oshirishda asosiy o'rin tutadi. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi sifatida shuni aytish mumkinki, bu fan bolalar uchun tushunarli va qiziqarli bo'lishi kerak.

Kalit so'zlar: imkoniyat, metod, pedagogik jarayon, o'qitish metodologiyasi, didaktik vazifa, krossvordlar, boshqotirmalar, o'yin texnologiyalari.

Matematika ta'limi- boshlang'ich bosqichda bolaning fikrlash va tushunish qobiliyatini rivojlantirishda eng muhim vosita hisoblanadi. Bu fan bolalarning mantiqiy fikrlashini, tahlil qilish qobiliyatini va masalalarni yechish ko'nikmalarini shakllantiradi. Boshlang'ich ta'limda matematik tushunchalarni o'zlashtirish orqali bolalar hayotning turli sohalarida o'rganishlari mumkin bo'lgan ko'plab asosiy qoidalarni tushunishga kirishadilar.

Matematika ta'limi nafaqat aniq hisob-kitoblarni yoki formulalarni o'rganishdan iborat, balki har bir insonning kundalik hayotidagi muammolarini tushunish va ularni hal qilish uchun zarur bo'lgan mantiqiy yondashuvlarni o'rganishda asosiy o'rin tutadi. Masalan, bolalar soat bo'yicha vaqtni to'g'ri aniqlash, sotuvlarda hisob-kitob qilish yoki o'z uyiga kerakli narsalarni tanlash kabi ko'nikmalarni rivojlantiradilar.

Boshlang'ich ta'lim jarayonida bolalarga matematika tushunchalarini o'rgatish jarayonida quyidagi maqsadlarga erishiladi:

Mantiqiy fikrlashni shakllantirish: Masalalar va topshiriqlarni bajarish orqali bolalar mantiqiy munosabatlarni tushunish va ularni hayotda qo'llashga o'rganadilar.

Tizimli fikrlashni rivojlantirish: Matematik tushunchalar bolalarda ma'lum bir tartibni tushunish va unga amal qilish qobiliyatini oshiradi.

Intellektual rivojlanish: Matematika bolalarning aqliy salohiyatini oshiradi va ularning dunyoqarashini kengaytiradi.

Mustahkam asos yaratish: Matematika ta'limi boshqa fanlarni, jumladan, fizika, kimyo va tabiiy fanni o'rganish uchun zarur bo'lgan asosiy bilimlarni beradi.

Matematika ta'limining boshlang'ich bosqichdagi ahamiyati.

Boshlang'ich ta'lim matematikaning birinchi bosqichi sifatida bolalarning bilim olish jarayoniga katta ta'sir qiladi. Uning muhim jihatlaridan biri shundaki, bolalar o'quv jarayonini tushunish, masalalarni yechish va aniq ma'lumotlarga asoslanib xulosa chiqarishga o'rganadilar. Masalan, bolalar jismoniy dunyoda sodir bo'ladigan jarayonlarni tushunish uchun soatni o'qish yoki geometrik shakllarni farqlash kabi asosiy ko'nikmalarni o'zlashtiradilar.

Matematika shuningdek bolalarda muloqot qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Masalan, matematik tushunchalarni tushuntirish va ularni so'z bilan ifoda etish jarayonida bolalar nutqini ham takomillashtiradilar. Bu esa boshqa fanlarni o'zlashtirishda ham katta ahamiyatga ega.

Shuning uchun boshlang'ich ta'limda matematik bilimlar bolalarning nafaqat akademik muvaffaqiyati, balki hayotda turli vaziyatlarga moslashish qobiliyati uchun ham muhimdir.

Boshlang'ich ta'limda matematika nafaqat bir fan sifatida, balki bolaning umumiy rivojlanishi uchun muhim vosita sifatida o'rganiladi. Matematika darslari bolalarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirish, kundalik hayotda foydali bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirish va ularning intellektual salohiyatini oshirishda asosiy o'rin tutadi. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi sifatida shuni aytish mumkinki, bu fan bolalar uchun tushunarli va qiziqarli bo'lishi kerak.

Matematika faqat sonlar yoki hisob-kitob emas. U bolalarga o'z fikrlarini to'g'ri va aniq ifoda qilish, bir-biri bilan muloqot qilish va masalalarni yechish jarayonida mantiqiy yondashuvlarni qo'llash imkoniyatini beradi. Masalan, bolalar "ikkini ikkiga qo'shib olgan son nimani anglatadi?" degan savolga javob izlayotganda, ular nafaqat javob topadi, balki o'z fikrlash jarayonini ifoda etishga o'rganadilar.

Matematika nutqi bolalarga masalalarni tushuntirish, mulohaza qilish va bir-birlariga tushunchalarni yetkazish imkoniyatini beradi. Shu sababli, matematika nutqini shakllantirish har bir darsning ajralmas qismi bo'lishi lozim.

O'qituvchi sifatida bolalarga matematik tushunchalarni joriy qilishda ularning yosh xususiyatlarini hisobga olish muhim. Masalan, birinchi sinfda bolalar sanashni, sodda qo'shish va ayirishni o'rganadilar. Bu jarayonda tushunchalarni qo'llash faqat nazariy emas, balki amaliy vazifalar orqali o'rgatiladi. Masalan:

- Bolalarga o'yin shaklida soatdagi vaqtni o'qishni o'rgatish.
- Qo'g'irchoqlar yordamida sanash va qismlarga bo'lishni tushuntirish.
- Topshiriqlar orqali mantiqiy munosabatlarni tushuntirish.

Matematika nafaqat aniq fanlar asosini yaratadi, balki bolaning har tomonlama rivojlanishiga yordam beradi. Masalan:

- Mantiqiy fikrlash: Masalalarni yechish jarayonida bolalar turli yechim yo'llarini tahlil qiladilar.
- Muloqot ko'nikmalari: Bolalar o'z yechimlarini tushuntirib berib, matematik

tushunchalarni nutq orqali bayon qilishga o'rganadilar.

- Hayotda qo'llash: Matematika bolalarga o'z kundalik hayotida, masalan, sotuvlarda yoki vaqtni tashkil qilishda, qo'l keladi.

Shunday qilib, boshlang'ich ta'limda matematika ta'limi bolalar uchun nafaqat aniq bilimlar manbai, balki ularning dunyoqarashini kengaytirish, muloqot qilish va mantiqiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish uchun asosiy vosita hisoblanadi.

Boshlang'ich ta'limda matematika nutqi tushunchasi bolalarning matematik tushunchalarni tushunishi va ularni to'g'ri ifoda qilishi bilan bog'liq jarayonlarni ifodalaydi. Matematika nutqi orqali bolalar o'z fikrlarini tizimli, aniq va tushunarli tarzda ifoda qilishga o'rganadilar. Bu jarayonda nafaqat sonlar va amallar bilan ishlash, balki matematik qoidalarni, aloqa va mantiqiy munosabatlarni so'z bilan tushuntirish muhimdir. Matematika shuningdek bolalarda muloqot qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Masalan, matematik tushunchalarni tushuntirish va ularni so'z bilan ifoda etish jarayonida bolalar nutqini ham takomillashtiradilar. Bu esa boshqa fanlarni o'zlashtirishda ham katta ahamiyatga ega.

Shuning uchun boshlang'ich ta'limda matematik bilimlar bolalarning nafaqat akademik muvaffaqiyati, balki hayotda turli vaziyatlarga moslashish qobiliyati uchun ham muhimdir.

XULOSA:

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'limda matematik nutqning muhim yo'nalishlari ta'limda matematik nutqning rivojlantirilishi quyidagilarni qamrab oladir:

- Asosiy tushunchalarni ifoda qilish: Bolalarga sonlar, amallar, geometrik shakllar kabi asosiy matematik tushunchalarni tushunish va ularni o'zlariga xos tilda ifoda qilishni o'rgatish muhim.

- Mantiqiy fikrlash va tahlil: Matematik nutq bolalarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirishga yordam beradi. Bu, ularning muammolarni tahlil qilish, logik mulohaza yuritish va yechimlarni tushuntirish qobiliyatini oshiradi.

- Muloqot va ijtimoiy ko'nikmalar: Matematik nutq orqali bolalar muloqot qilish, muhokama qilish va guruh ichida ishlash qobiliyatini rivojlantiradi. Bu, ularning ijtimoiy va kommunikativ malakasini kuchaytiradi.

- Ta'lim berish usullari: Interaktiv o'qitish, muloqotli o'qitish va muammolarni yechish orqali o'qitish kabi usullar matematik nutqni rivojlantirishda muhim rol oynaydi.

- Texnologiyalardan foydalanish: Interaktiv texnologiyalar, o'quv ilova va dasturlar, virtual va kengaytirgan reallik matematik tushunchalarni vizuallashtirish va uni tushunarli qilib berishda yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29- apreldagi "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030- yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF5712-son Farmoni QHMM: 19.06./5712/3034 - 29.04.2019 yil
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni
3. Azizxo'jayeva N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik maxorat. O'quv qo'llanma. –T.:2006, 159 bet.
4. Jumayeva F. Qiziqarli matematika to'garagi 4-sinflar uchun. O'quv qo'llanma
5. Jumayeva F.Qiziqarli matematika boshlang'ich sinflar uchun
6. UZEDU.UZ
7. Edupartal.uz
8. KITOBXON.UZ
9. ZIYONET.UZ